

**Verslag Discussiemiddag Herziene KNA
Dinsdag 14 februari 2006
Congrescentrum De Eenhoorn in Amersfoort**

S N

Het ontwerp van de herziene Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA 3.0) wordt op deze dag gepresenteerd, er kunnen vragen gesteld en discussie gevoerd worden over het ontwerp. Dit verslag is een korte weergave van deze dag: de presentatie van de belangrijkste algemene wijzigingen en de belangrijkste vragen en discussies in de vier parallele sessies. De afzonderlijke presentaties die gehouden zijn in de deelsessies kunt u downloaden via www.sikb.nl.

De bijeenkomst wordt geopend door dagvoorzitter David van den Burg, werkzaam bij de SIKB en VROM, gevolgd door Dorien Scheerhout en Esther Wieringa, respectievelijk directeur SNA en programmasecretaris Archeologie SIKB.

Dorien Scheerhout informeert de aanwezigen over de voortgang van het integrale kwaliteitsstelsel waarvan de SNA op verzoek van het veld sinds najaar 2004 de procesregie heeft. De KNA is een belangrijk onderdeel van dit zelfregulerende stelsel, net als het beroepsregister voor individuele archeologen en een certificerings- c.q. erkenningsregeling voor alle opgravende partijen. Bij aanvang van het traject heeft de SNA het Kwaliteitsoverleg in het leven geroepen, waarin alle betrokken partijen uit het veld (VOiA, CGA, Archon, NVvA en provinciaal archeologen) met mandaat vertegenwoordigd zijn. De sector zelf is immers verantwoordelijk voor de inhoudelijke eisen, de norm die aan de uitvoering van archeologische werkzaamheden gesteld wordt. Ook de ROB (als toehoorder) en de SIKB en het CvAK zijn bij dit overleg aangeschoven. Het uitgangspunt is te komen tot een breed gedragen, werkbaar, betaalbaar en transparant stelsel dat voor alle opgravende partijen geldt. Gekozen is voor onafhankelijke certificering en inmiddels wordt door het Centraal College van Deskundigen (CCvD) van de SIKB een certificeringsregeling met Beoordelingsrichtlijnen (BRL's) ontwikkeld, waaraan alle partijen uit de sector meewerken. Opzet is dat een certificaat als enige en voldoende voorwaarde gaat gelden voor vergunningverlening door de staatssecretaris.

Het leek erop dat de taak van procesregisseur eind 2005 afgerond zou kunnen worden, maar een aantal zaken blijkt toch complexer dan aanvankelijk werd aangegeven;

- Zijn de kosten die aan opgravende partijen in rekening gebracht gaan worden voor het zich laten certificeren niet te duur en is de certificering niet te zwaar?
- Is er maar één route of is er toch een tweede route (via het ministerie) voor het verkrijgen van de opgravingsvergunning?

Er moeten nu snel knopen doorgehakt worden, zeker nu het er naar uitziet dat de nieuwe Monumentenwet er binnen niet al te lange tijd zal zijn. Dan zal ook het hele kwaliteitsstelsel operationeel moeten zijn.

Het kwaliteitsoverleg zal na de afronding van de procesregie opgevolgd worden door een inhoudelijke klankbordgroep, samengesteld uit vertegenwoordigers van het veld en onder voorzitterschap van de SNA, die het CCvD gevraagd en ongevraagd zal attenderen op inhoudelijke knelpunten.

Esther Wieringa geeft een algemene toelichting op de nieuwe KNA en de wijze waarop deze tot stand is gekomen. “Kwaliteit is een keten, iedere schakel is belangrijk”.

Om KNA 3.0 te kunnen ontwikkelen zijn alle belanghebbende partijen gevraagd om deskundigen uit hun midden voor te dragen: VOiA, Archon, ROB, CGA, Provincie (IPO) en RIA (alleen Commissie Beoordelingsrichtlijn BRL). Daaruit zijn vijf commissies samengesteld:

- Bureauonderzoek (BO)/Inventariserend Veldonderzoek (IVO)
- Ograven/Archeologische Begeleiding (AB)
- Deponeren
- Beoordelingsrichtlijn (BRL)
- Specialistisch Onderzoek

De commissies zijn ieder vier à vijf keer bijeengekomen, en er zijn twee aparte bijeenkomsten geweest voor het Programma van Eisen (PvE) en Archeologische Begeleiding (AB). Het in 2005 geïnstalleerde Centraal College van Deskundigen (CCvD) van de SIKB stelde het ontwerp vast. Tot 22 februari 2006 kon via internet (www.sikb.nl) commentaar ingediend worden op het ontwerp. Deze reacties worden met de uitkomsten van de discussiemiddag in maart besproken in de begeleidingscommissies. Daarna wordt gewijzigde ontwerp a/h CCvD ter goedkeuring voorgelegd. Planning vrijgeven nieuwe definitieve KNA 3.0: mei/juni 2006.

Wat is de KNA en waarvoor is de norm bedoeld?

- De KNA beschrijft de minimale ambachtelijke werkzaamheden in het proces van AMZ en is in eerste instantie voor alle uitvoerende partijen.
- Uitgangspunten:
 - meer mag, minder niet
 - vakmanschap bij de uitvoerder, want de actor is essentieel in het proces dat ook de wetenschap dient
- De KNA stelt in principe geen eisen aan archeologisch inhoud en de methodiek, noch kan het eisen stellen aan bevoegde overheden. In de leidraden wordt wel aandacht besteed aan inhoud en methode. Deze kunnen d.m.v. het PvE verplicht gesteld worden.
- Eisen zijn als processtappen omschreven.
- De KNA wordt voor en door het archeologisch veld opgesteld en onderhouden, brede acceptatie is dus van essentieel belang.

Het doel van de herziening

1. De KNA was toe aan een grondige inhoudelijke herziening;
 - op punten niet meer actueel, m.n. automatisering
 - behoefte aan uitbreiding norm Specialistisch Onderzoek en PvE
 - onderdelen als Fysieke Bescherming en Archeologische Begeleiding werkten niet meer in de praktijk
 - KNA in zijn algemeenheid werkbaarder maken
2. De KNA geschikt maken voor onafhankelijke certificering en derhalve toetsbaarder maken

Overzicht belangrijkste wijzigingen

Algemeen:

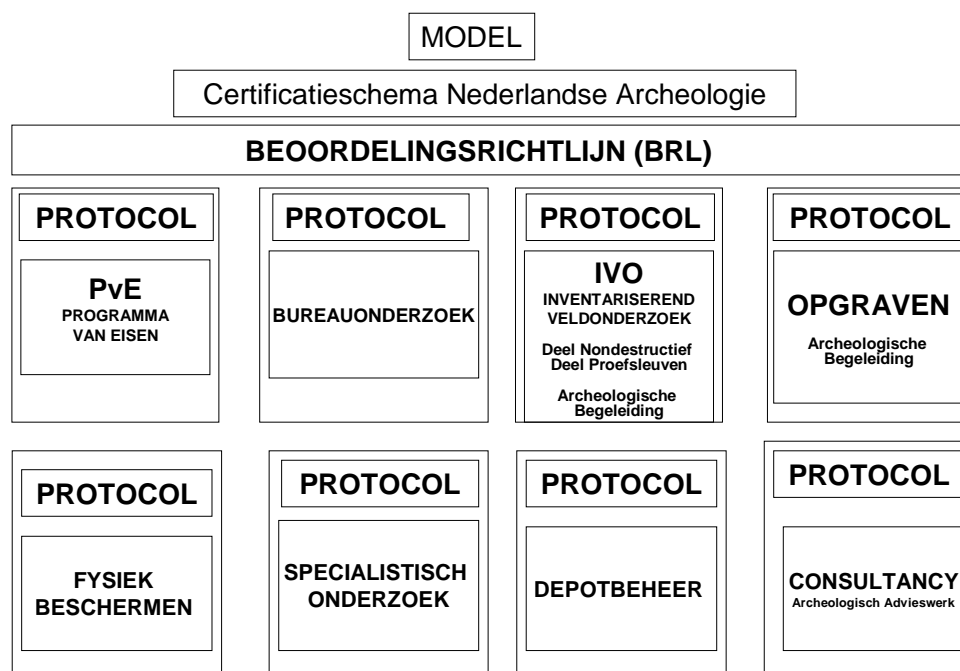
- Zaken aangaande bedrijfsvoering of de bevoegde overheid, zijn verdwenen.
- Stappen in KNA-deelprocessen zijn objectief-toetsbaar/certificeerbaar,
- Niet-kritische stappen zijn geschrapt.
- Alleen bij kritische processtappen zijn actoren benoemd.
- Driedeling junior-, medior- en seniorniveau is losgelaten.
- Er worden objectieve eisen aan opleiding en werkervaring gesteld.
- KNA-hoofdprocessen worden nu protocollen genoemd.

Specifiek:

- Programma van eisen (*nieuw*)
 - Nieuw als procesbeschrijving in de KNA
 - Beschrijft voorwaarden en eisen voor onderzoek door bevoegde overheid
 - Doel is kwaliteit inhoudelijke vraagstelling te waarborgen
- Archeologische Begeleiding (*grondig herzien*)
 - Fundamenteel anders van opzet
 - Altijd 'volgend' bij civiele werkzaamheden → beperkingen
 - Kan in voortraject i.p.v. IVO-P → volgt eisen IVO-P (?) → afwijkingen in PVE vastleggen
 - Kan als behoudsmaatregel na selectie i.p.v. Opgraven → volgt eisen Opgraven → afwijkingen in PvE
 - Archeologische Begeleiding valt hiermee onder opgravingsvergunning!!
- Fysiek beschermen (*grondig herzien*)
 - Borgen van kwaliteit archeologische inbreng bij voorbereiding, niet bij uitvoering
 - Fysiek Beschermen leidt tot twee 'producten':
 1. archeologische visie op inrichting en beheer (wat, waar, waarom)
 2. opstellen van richtlijnen voor inrichting en beheer (hoe)
- Deponeren en depotbeheer (*herzien*)
 - Van KNA-hoofdstuk deponeren naar stellen van eisen aan het Depotbeheer (depots)
 - Eisen aan deponeren zijn verwerkt in relevante hoofdprocessen

De Beoordelingsrichtlijn

is onlangs door het CCvD goedgekeurd en is voor elke certificeringsinstelling gelijk. In de BRL is omschreven hoe een certificerende instelling de toetsingen zal uitvoeren.

Of archeologisch advieswerk zich in KNA conforme processtappen laat beschrijven is onderzocht door RAAP. Op basis van deze definitiestudie zal het CCvD verder besluiten. Het rapport is te downloaden via www.sikb.nl. Op dit moment wordt gewerkt aan de uitbreiding van de leidraden (het RAAP 1000 rapport en een leidraad voor omgaan met gedegradeerd vondstmateriaal).

Na deze uiteenzetting gaan de deelnemers uiteen in vier parallelle sessies. De eerste drie sessies zijn inclusief het PvE, actoren en de specificaties. Aan het eind van de middag vindt de plenaire terugkoppeling plaats:

Vooronderzoek en Archeologische Begeleiding

(intro Marten Verbruggen, RAAP/vz. Corien Bakker, Bestuur SIKB-CGA)

Voor Marten Verbruggen staat voorop dat compromissen nodig zijn om tot een gezamenlijke KNA te kunnen komen. Hij ziet de KNA als kwaliteitsborging waarvan een deel gecertificeerd gaat worden. Máár, kwaliteit is niet alleen van de KNA afhankelijk, van invloed zijn ook: kennis en kunde van het veld, de kwaliteit van de vraag en de concurrentieverhoudingen.

Conclusies, vragen en aanbevelingen

- Het maritieme deel ontbreekt, in de KNA 2.0 zat dit onderdeel er wel in.
Wat zijn de plannen?
- De opdeling van IVO in proefsleuven en non-destructief werkt niet, en komt ook niet helemaal overeen met de wet. En, waar moet boren ondergebracht worden? Regelgeving kwam nadat de zitting over dit onderdeel reeds had plaatsgevonden. Wat zou kunnen, is boren en proefsleuven aan de ene (allebei destructief) & non-destructief aan de andere kant.
- Er is discussie over het feit dat er aparte PvE's zijn voor proefsleuven (vooronderzoek) en opgraven. Sommigen willen deze scheiding laten vervallen omdat het niet uit zou maken welke vorm van onderzoek je doet, als het maar adequaat gaat. Men is bang dat met de scheiding van PvE's de volgorde van de processtappen vaststaat, wat men wil voorkomen. Anderen zijn geen voorstander van één PvE omdat vooronderzoek plaatsvindt vóór de selectie en opgraven na de selectie. Bovendien zit er geen groot verschil tussen beide deelprocessen indien je de specificaties gebruikt.
- Een deel van de aanwezigen vindt dat een PvE voor boren verplicht gesteld moet worden, anderen nemen genoegen met de mogelijkheid die gemeenten en provincies hebben om boren in hun plan van aanpak op te nemen.
- De meerderheid vindt dat er een minimum aan boordichtheden aangegeven moet worden. Nu wordt aan de uitvoerder overgelaten hoe dicht er geboord wordt en hoe groot de diameter van de boor is. Bovendien zijn er verschillen in uitvoering tussen provincies en regio's. Probleem is wel dat niet alles te onderzoeken is, overheid en bedrijven zitten gebonden aan budgetten. Desondanks vindt men dat je uit moet gaan van een bepaald ethisch principe (waarbij een goede selectie mogelijk is), en niet in eerste instantie aan geld moet denken. In de milieuwet wordt ook een onderzoeksintensiteit aangegeven, in de KNA staat nu helemaal niets behalve dan de eisen aan de methodologie van het onderzoek.
- Het voorstel om ook vraagstelling en onderzoeksmethode als basis voor een minimum kwaliteit vast te leggen in de PvE wordt verworpen omdat bedrijven zich niet alles voor willen laten schrijven.
- De term archeologisch verwachtingsmodel bij bureauonderzoek klopt niet.
Dit moet zijn: archeologische verwachting.
- Waar ligt de grens civieltechnische zaken en opgraven?
- Men heeft zorgen over de link met het beroepsregister (twee typen actoren), men is er niet van overtuigd dat dit goed uitpakt. Ervaring en opleiding zijn uit elkaar getrokken. Iemand stelt voor dat de NVvA zich hier nog eens over buigt.
- Het schema over de termijnen moet duidelijker, het is nu nogal verwarrend. Dit komt door de wet- en regelgeving van buitenaf en heeft o.m. te maken met het aanvragen van vergunningen door bedrijven. In de commissies is hier niet verder over gesproken, maar dit punt wordt wel meegenomen.

Opgraven en Archeologische begeleiding

(Intro Adri Ufkes, ARC/vz. René Isarin, Past2Present)

Conclusies, vragen en aanbevelingen

- Er is nog veel discussie over Archeologische Monumentenzorg (AMZ), over wie wat doet.
- Archeologische begeleiding is een teer punt. Zo speelt geld wel degelijk een rol, waar ook iets mee gedaan moet worden. Bijzondere gevallen moeten gemotiveerd en gedefinieerd worden.
- De vraag is gesteld waar de regie hoort. Deze ligt nu bij de civiele aannemer.
- Definities Plan van Aanpak, PvE, KNA en dergelijke lopen door elkaar heen. Zo is het niet duidelijk of PvE een zelfstandig element is of bij de KNA hoort.
- Over de stelling dat er altijd een senior archeoloog aanwezig moet zijn, is veel gediscussieerd.

Specialistisch Onderzoek; Depotbeheer en Fysieke Bescherming

(Intro Roel Lauwerier, ROB/vz. Esther Vriens, Vriens Archeo Flex)

“De KNA bevat alle eisen waaraan archeologisch onderzoek en het beheer van archeologisch vondst- en documentatiemateriaal minimaal moet voldoen”.

De eerste zin van de KNA werd als toetsingskader voor de bespreking van de onderdelen gebruikt, waarbij ‘alle eisen’ werd afgezwakt tot ‘alle ambachtelijke eisen’.

Conclusies, vragen en aanbevelingen

- Specialistisch Onderzoek:
 - Het globale oordeel over dit protocol is positief;
 - Er ontbreken een aantal specialismen.
Om te voorkomen dat deze wegvallen, worden een aantal suggesties gedaan:
 - Intentie uitspreken dat specialismen verder uitgewerkt worden in volgende KNA;
 - Bij ‘Typen specialisten’ het woord ‘onder andere’ invoegen;
 - Bij ‘Actoren’ specialismen op andere terreinen nader omschrijven (d.m.v. minimumeisen)
 - Protocol PvE is te vrijblijvend voor specialistisch onderzoek.
Dit kan ondervangen worden door bijvoorbeeld :
 - in PvE specialistisch onderzoek verplicht expliciet te maken: aangeven wat moet gebeuren óf juist motiveren waarom het weggelaten wordt (o.a. aanpassing PS02);
 - de aanbevolen leidraad PvE tot een verplichting te maken
 - De plaats van specialistisch onderzoek in KNA overwegen (staat nu ergens achteraan)
- Depotbeheer:
 - Momenteel staat in de KNA wat maximaal haalbaar is; verder aan politiek overlaten.
 - Er is behoefte aan één loketfunctie voor ontsluiten van digitale info.
 - Er is behoefte aan eenheid/richtlijn van aanleveren bij provinciale depots.
- Fysieke bescherming:
 - In de inleidende algemene alinea opnemen dat het zich beperkt tot de procesbeschrijving voor beheer waarvoor de archeoloog verantwoordelijk is (civieltechnische zaken vallen hier buiten).
 - Er zou meer aandacht voor fysiek beheer van vondsten moeten zijn.
- Overige punten:
 - Beschrijving als ‘indien’, ‘eventueel’, ‘indien relevant’ en ‘als dan’ zijn gevoelig voor discussie (met name in protocol PvE). Deze dienen geschrapt te worden.
Wat is ‘zuiver archeologie’, wat is ‘gangbare hardware en software’?

- Er is een brief bij de ter visie legging van de KNA uitgegaan. Wat gaat daarmee gebeuren en op welke termijn?

De digitale aspecten van de KNA; de Bouwstenen

(Intro Milco Wansleebe en Chris Sueur, resp. RUL en Vestigia/vz. Jeroen van der Vliet, SNA)

Opvallend was de geringe opkomst bij deze sessie terwijl dit onderwerp wel iedereen aangaat, aldus de voorzitter. Het voorgestelde bouwstenenmodel, dat is uitgewerkt in bijlage I van de KNA 3.0, gaat niet alleen over een digitale maar evengoed ook over een analoge of analoog-digitale (hybride) documentatietechniek.

Conclusies, vragen en aanbevelingen

- Er zijn veel aspecten tot in detail uitgewerkt, maar er resteren nog enkele zaken die mogelijk in tegenspraak zijn met andere delen van de KNA.
- Aan de bouwstenen kan alleen gewerkt worden als aan een aantal voorwaarden voldaan is:
 - Nationale Referentiecollectie
 - E-depot
 - Archeologisch Basisregister (ABR)
- De eisen aan het bouwstenenmodel zijn misschien wel te minimaal. Bekeken moet worden of die eisen op te schroeven zijn.
- Rondom het bouwstenenmodel en digitaal werken, en waarschijnlijk geldt dit ook voor andere onderdelen, is grote behoefte aan praktische ondersteuning. De vraag is wie dat op gaat pakken.
- Het probleem blijft dat ondanks een verplichting in de KNA over deponering, de depots uiteindelijk zelf eisen stellen. Dit werkt niet in het voordeel van instellingen die conform de KNA en het bouwstenenmodel werken.
- Er moet nog verder gesproken worden over hoe je digitaal aangeeft dat digitale stukken gecontroleerd zijn.

De dagvoorzitter sluit de middag af met het benoemen van een aantal zaken die hem opgevallen zijn en waarop hij zijn visie vanuit zijn functie als voorzitter van de KNA begeleidingscommissies, geeft:

- De KNA mag niet botsen met wet- en regelgeving, eventuele nadere invulling kan wel noodzakelijk zijn.
- Archeologen hebben de neiging om met de KNA de bevoegdheden van de overheden te willen beschrijven. Dit is echter niet de functie van de KNA.
- Archeologen zijn doorgaans niet financieel gedreven, en daar lopen ze regelmatig tegenaan bij het verrichten van werkzaamheden.
- Aan de actoren en in het verlengde daarvan de specialismen, is nog aanvulling nodig.

Naar aanleiding van deze discussiemiddag kan gesteld worden dat er in grote lijnen:

- Een Maritieme KNA gewenst is;
- Er vanuit het veld een wens is om te komen tot het stellen van minimum kwaliteitseisen, waaraan handen en voeten gegeven moeten worden (bijvoorbeeld de ISO-norm binnen milieu);
- Praktische voorlichting aan het veld over de herziene KNA wenselijk is om het draagvlak voor de herziene KNA maximaal te maken.